

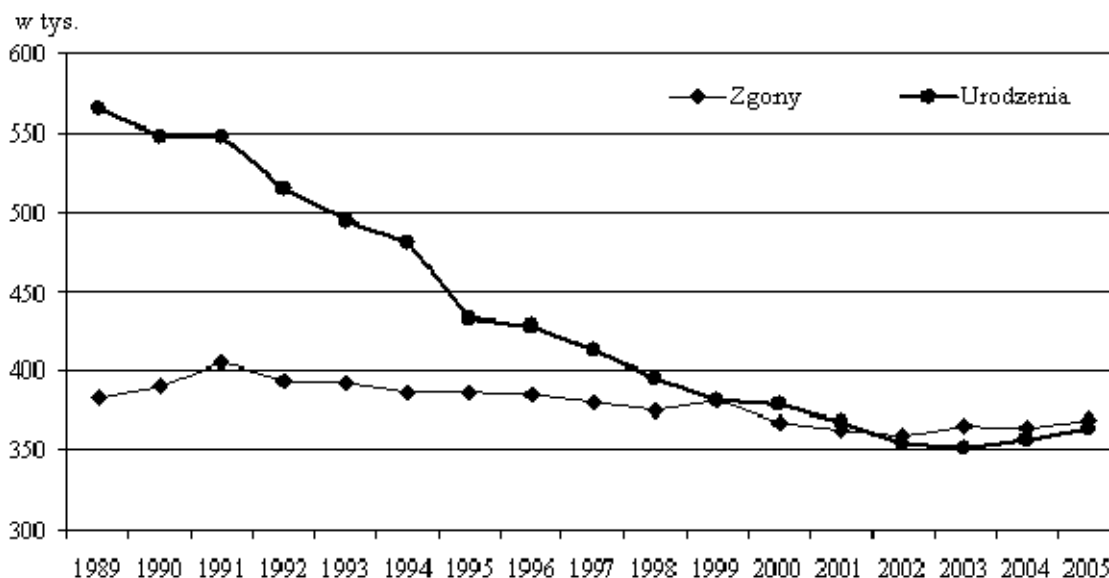
Podstawowe informacje o rozwoju demograficznym Polski do 2005 roku

Basic information on demographic development of Poland until 2005

Stan ludności i dynamika przyrostu

Rozwój demograficzny Polski w 2005 r. nie uległ istotnym zmianom w stosunku do trendów obserwowanych w latach 90-tych oraz tego stulecia. Był to już szósty z kolei rok, w którym odnotowano ubytek rzeczywistej ludności, a jednocześnie czwarty, w którym wystąpił ujemny przyrost naturalny. W latach 1999-2005, w wyniku niskiego przyrostu naturalnego oraz ujemnego salda migracji zagranicznych, liczba ludności Polski zmniejszyła się o 120 tys. osób. Tempo przyrostu ludności było ujemne i wynosiło: od -0,03% w 1999 r.; -0,07 w 2003 r. i -0,04% w 2005 r. **W końcu 2005 roku liczba ludności Polski wynosiła 38157 tys. osób, tj. o 17 tys. mniej niż w końcu 2004 r.**

Ruch naturalny ludności w latach 1989-2005
Vital statistics in 1989-2005

Bezpośrednią przyczyną zmniejszania się liczby ludności jest – obserwowany od 1984 r. – jest spadek liczby urodzeń; z kolei umieralność nie ulegała istotnym zmianom. Od 1993 r. urodzenia kształtują się na poziomie poniżej 500 tys., a od 1998 r.

– poniżej 400 tys. Jako pozytywne zjawisko należy odnotować, że już drugi z kolei rok liczba urodzeń wzrasta.

W minionym roku – pomimo stwierdzenia korzystnych zmian w zakresie urodzeń i zgonów w stosunku do roku poprzedniego – ponownie odnotowano **ujemny przyrost naturalny**, tj. zmarło o 3,9 tys. więcej osób niż urodziło się (w 2004 r. ujemny przyrost naturalny wynosił minus 7,4 tys.). Saldo długookresowych migracji zagranicznych na pobyt stały (ujemne dla Polski w całym okresie powojennym) w 2005 r. osiągnęło poziom minus 9,3 tys. osób.

Pod względem liczby ludności Polska znajduje się na 30 miejscu wśród krajów świata i na 9 w Europie. W przypadku gęstości zaludnienia plasujemy się w grupie średnio zaludnionych państw europejskich. Na 1 km² powierzchni mieszkają 122 osoby; w miastach około 1100, na terenach wiejskich 51. Ludność miejska stanowi 61,4% ogółu populacji i jej udział stopniowo się zmniejsza.

Urodzenia

Liczba urodzeń w Polsce malała nieprzerwanie od 1984 roku aż do 2003 r.; w minionych dwóch latach odnotowano jej wzrost.. W **2005 r. urodziło się 364,4 tys. dzieci**, tj. o ponad 8 tys. więcej w stosunku do 2004 r., ale jednocześnie jest to o ok. 1/3 mniej niż w 1990 r. i prawie połowę mniej niż w 1983 r., który był szczytowym rokiem ostatniego wyżu demograficznego (urodziło się wówczas 724 tys. dzieci).

W 2005 r. współczynnik urodzeń wyniósł 9,6‰ i był o prawie 5 punktów niższy niż w 1990 r. (w 2004 r. wynosił 9,3‰). Zmniejszanie się liczby urodzeń dotyczyło zarówno rodzin zamieszkałych w miastach, jak i rodzin wiejskich, ale natężenie urodzeń na wsi jest w dalszym ciągu wyższe niż w mieście. W 2005 r. współczynnik urodzeń na wsi wynosił 10,3‰, w mieście 9,0‰ (w 2004 r. – odpowiednio 10,2‰ i 8,8‰).

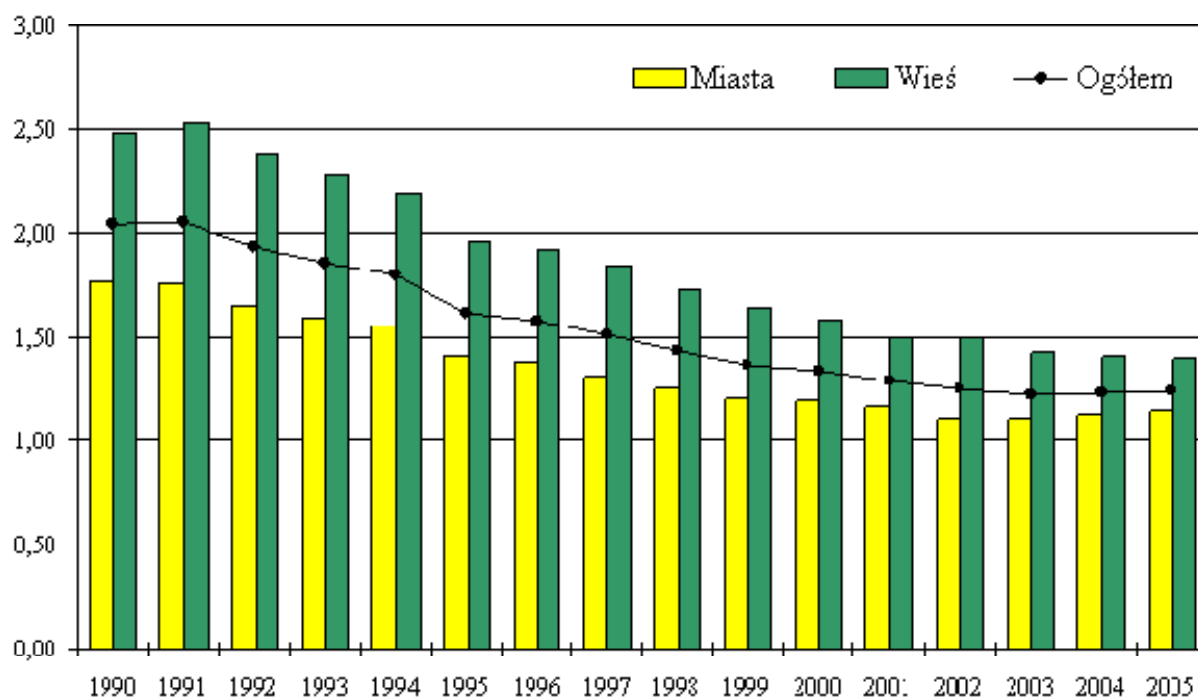
Obserwowana w latach 90-tych **depresja urodzeniowa** w dalszym ciągu pogłębia się. Od 1989 r. poziom reprodukcji nie gwarantuje prostej zastępowalności pokoleń.

Najniższy od ponad 50 lat współczynnik dzietności odnotowano w 2003 r. – wyniósł on wówczas 1,22; w 2004 r. nastąpił minimalny wzrost – do poziomu 1,23,

a w 2005 r. – kolejny wzrost do 1,24 (w miastach poziom dzietności kształtuje się na wysokości 1,15, wśród ludności wiejskiej 1,40). Najbardziej korzystną sytuację demograficzną określa współczynnik kształtujący się na poziomie 2,1-2,15, tj. kiedy w danym roku na jedną kobietę w wieku 15-49 lat przypada średnio 2 dzieci.

W dalszym ciągu na dzietność kobiet największy wpływ ma liczba zawieranych związków małżeńskich. **Zdecydowana większość dzieci (82%) rodzi się w rodzinach tworzonych przez prawnie zawarte związki małżeńskie** – w początkowych latach trwania małżeństwa (37% spośród nich to małżeństwa o niespełna dwuletnim stażu). Jednakże, z ankietowych badań rodzin wynika, że model rodziny polskiej upodabnia się do wzorców zachodnioeuropejskich, nie należy więc oczekiwać powrotu do wysokiej dzietności – o czym szerzej w części dotyczącej prognozy ludności.

Współczynniki dzietności w latach 1990-2005
Fertility rate of population in 1990-2005

W latach 90-tych nastąpiło przesunięcie najwyższej płodności kobiet z grupy wieku 20-24 lata do grupy 25-29 lat. Jest to wynikiem wyboru, jakiego coraz częściej dokonują ludzie młodzi decydując się najpierw na osiągnięcie określonego poziomu wykształcenia oraz stabilizacji ekonomicznej, a dopiero potem na założenie rodziny oraz

jej powiększenie. Jeśli za kryterium analizy przyjąć wykształcenie matek to zauważa się, że od początku lat 90-tych ponad czterokrotnie wzrósł odsetek matek z wykształceniem wyższym (z 6% do ok. 26%), natomiast istotnie zmniejszył się odsetek kobiet z wykształceniem podstawowym i bez wykształcenia (z 19% do 11%).

Mediana wieku kobiet, które w 2005 r. urodziły dziecko to prawie 27,5 lat, tj. o ponad 1 rok więcej niż obserwowano w latach 90-tych, natomiast mediana wieku kobiet rodzących pierwsze dziecko wzrosła o 2 lata – do 25 lat (*wartość mediany wyznacza wiek, którego połowa populacji – w tym przypadku populacja kobiet, które urodziły dziecko – jeszcze nie osiągnęła, a druga połowa już przekroczyła*).

Od kilkunastu lat **wzrasta odsetek urodzeń pozamałżeńskich**. Na początku lat 90-tych ze związków pozamałżeńskich rodziło się ok. 6-7% dzieci, zaś w ostatnich latach 15-18% – oznacza to prawie trzykrotny wzrost. Spośród urodzeń pozamałżeńskich odsetek dzieci urodzonych przez wdowy i kobiety rozwiedzione nie zmienia się i wynosi około 2%; natomiast dwukrotnie wzrósł udział matek o stanie cywilnym panna. Należy zaznaczyć, że współczynnik dzietności pozamałżeńskiej wzrasta, przy czym – jak zostało wcześniej wspomniane – zmniejsza się systematycznie ogólny współczynnik dzietności dla Polski. Zatem może to oznaczać, że zwiększa się liczba rodzin tworzonych przez związki partnerskie lub liczba samotnych matek tworzących rodziny niepełne.

Małżeństwa

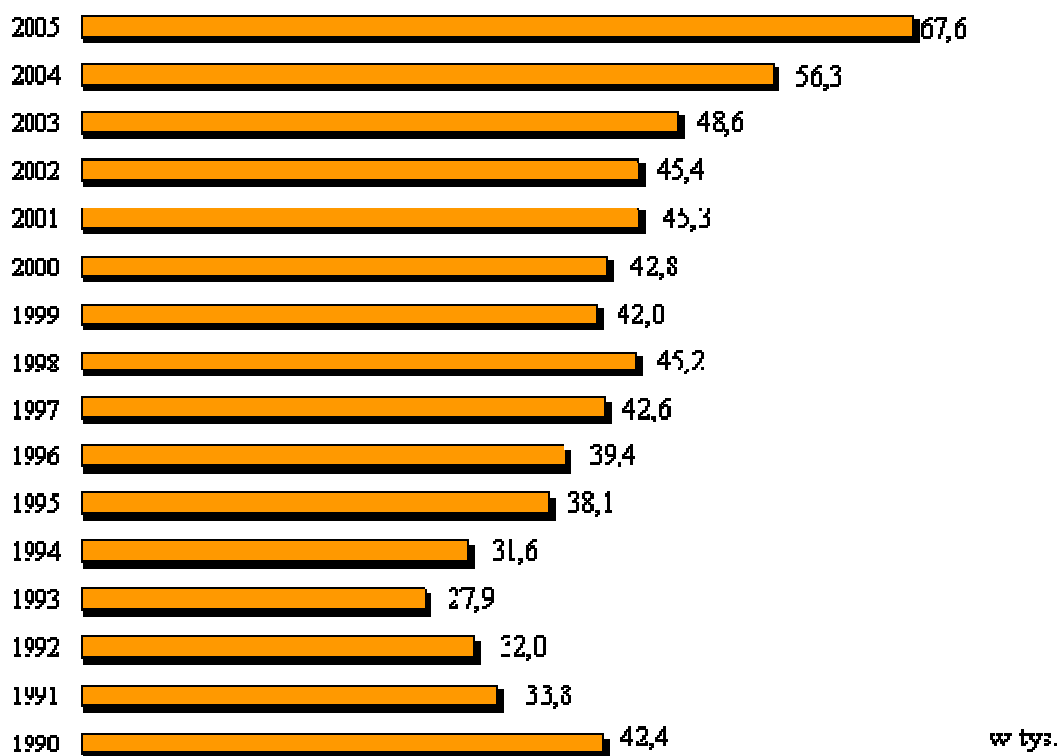
W 2005 r. powstało prawie 207 tys. nowych związków małżeńskich (ponad 15 tys. więcej niż w 2004 r.). Współczynnik małżeństw wzrósł o 0,4 pkt do poziomu 5,4‰. Nieznacznie wyższa jest częstość zawierania małżeństw na wsi, która wynosi 5,5‰, w miastach – 5,4; na początku lat 90-tych różnica ta sięgała 1 punktu. Około 70-75% prawnie zawieranych związków stanowią małżeństwa wyznaniowe, tj. zawarte w kościołach i jednocześnie zarejestrowane w urzędach stanu cywilnego.

Wśród nowozawartych związków ok. 87% stanowią małżeństwa pierwsze, tj. panien z kawalerami. Mediana wieku kobiet wступujących po raz pierwszy w związek małżeński wynosiła w 2005 r. 24,6 roku, wobec ok. 23 lat w połowie lat 90-tych, z kolei wśród kawalerów wzrosła o ponad 1 rok – do 26,5.

Rozwody

Przyczyną prawie 30% przypadków ustania małżeństwa jest rozwód, w 2005 r. rozwiódł się 67,6 tys. par małżeńskich (w 2004 r. ponad 56,3 tys.). Przeciętnie na 1000 istniejących małżeństw 7,6 zostało rozwiązanych na drodze sądowej (w 2004 r. – 6,3). Współczynnik rozwodów wzrósł o 0,3 pkt i wyniósł 1,8‰. W miastach natężenie rozwodów jest dwa i pół raza wyższe niż na wsi i wynosi odpowiednio 2,3‰ oraz 0,9‰. Należy podkreślić, że liczba rozwodów utrzymywała się na poziomie ok. 42-45 tys., a w ciągu ostatnich 3 lat wzrosła o 1/3.

Liczba rozwodów w latach 1990-2005
Number of divorces in 1990-2005

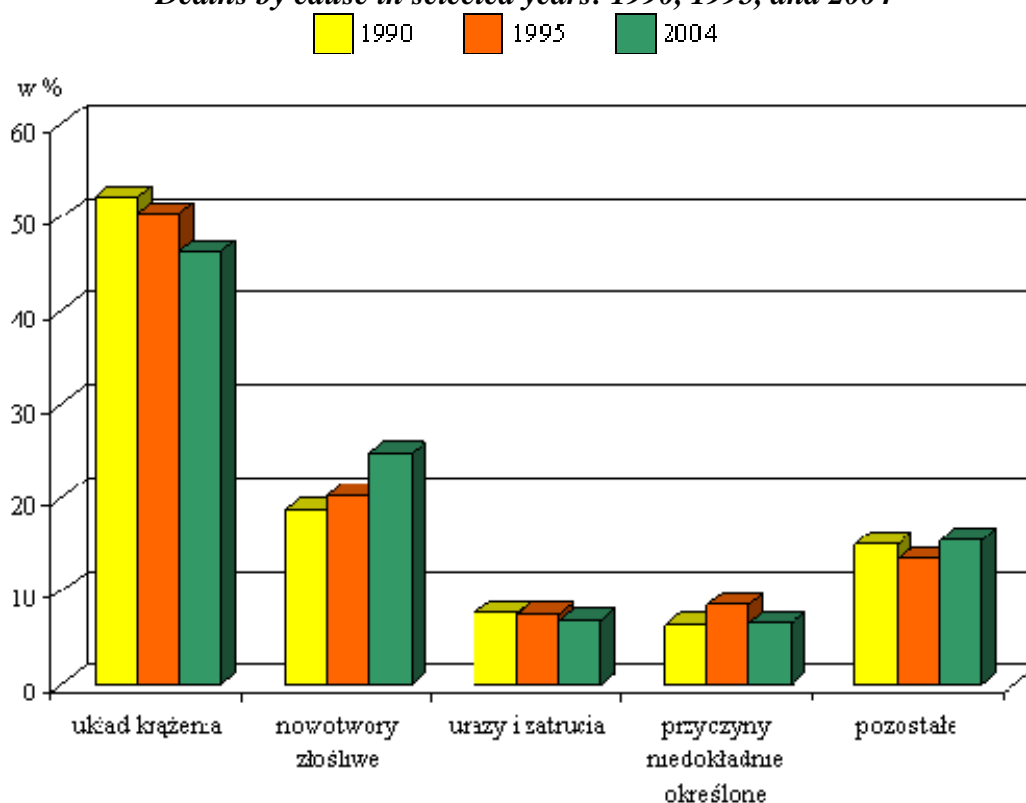
W około 75% przypadków powództwo o rozwód wnosi kobieta, natomiast orzeczenie rozvodu z winy żony następuje w niespełna 3% przypadków, ale najczęściej вина nie jest orzekana (ok. 70% rozwodów). Najczęstsze przyczyny rozwodów to alkoholizm (męża), zdrada lub trwały związek uczuciowy z inną osobą, brak zainteresowania rodziną oraz znęcanie się fizyczne.

W 2005 r. wobec 11,6 tys. małżeństw sądy orzekły separację (prawie dwa razy więcej niż w 2004 r.), w tym dla ok. 51 par małżeńskich separacja została zniesiona. Separacja prawna (orzekana przez sądy) została wprowadzona w Polsce w końcu 1999 r.; w roku 2000 – pierwszym roku funkcjonowania tego prawa – orzeczono ok. 1,3 separacji, przez kolejnych 5 lat liczba ta zwiększyła się 9-krotnie.

Umieralność

W 2005 r. zmarło 368,3 tys. osób (o 4,8 tys. więcej niż w 2004 r.). Współczynnik zgonów kształtował się na poziomie 9,7‰ (w 2004 r. – 9,56‰). W ogólnej liczbie osób zmarłych prawie 47% stanowiły kobiety. Od 1991 r. obserwowany jest systematyczny spadek liczby zgonów – z wyjątkiem pewnego załamania tendencji w 1999 r. oraz w 2003 r.

Zgony według przyczyn w wybranych latach 1990, 1995 i 2004
Deaths by cause in selected years: 1990, 1995, and 2004

W dalszym ciągu w Polsce prawie 80% zgonów spowodowanych jest chorobami określanymi mianem cywilizacyjnych (choroby układu krążenia, nowotwory złośliwe oraz wypadki, urazy i zatrucia). Głównymi są choroby układu

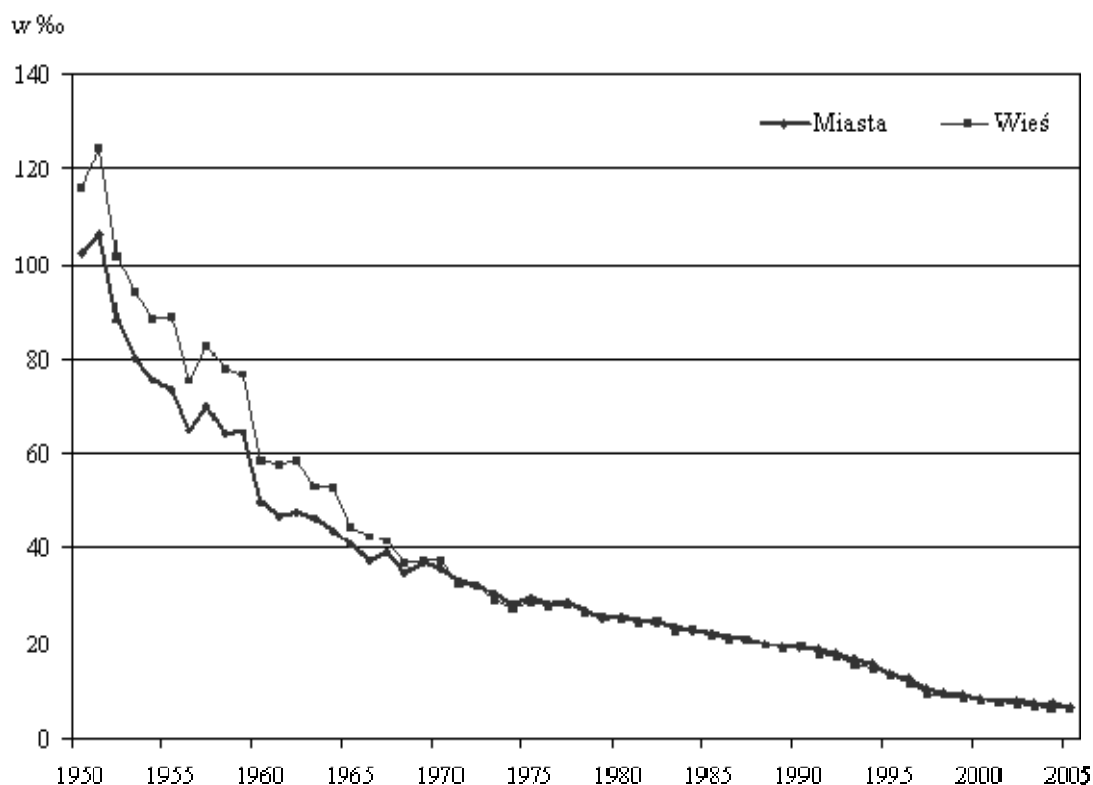
krążenia, w przypadku których – w okresie ostatnich lat – stwierdzono istotną poprawę.

W 2004 r. choroby układu krążenia stanowiły niewiele ponad 46% zgonów, podczas gdy na początku lat 90-tych były przyczyną ponad 52% ogółu zgonów.

Obserwowany jest także systematyczny **spadek zgonów spowodowanych urazami i zatruciami, które stanowią obecnie niespełna 7%** wszystkich zgonów, wobec prawie 8% na początku lat 90-tych. Tendencja ta silniej występuje w populacji mężczyzn niż kobiet. Niekorzystnym zjawiskiem jest **wzrost liczby zgonów powodowanych chorobami nowotworowymi**. W 1990 r. nowotwory złośliwe były przyczyną prawie 19% zgonów; obecnie stanowią $\frac{1}{4}$ wszystkich zgonów. Jednocześnie notuje się wzrost liczby nowych zachorowań, co być może jest związane z lepszą wykrywalnością tych schorzeń.

Nadal zmniejsza się liczba zgonów niemowląt, w 2005 r. zmarło ok. 2,3 tys. dzieci w wieku poniżej 1 roku, czyli o około 0,1 tys. mniej niż w 2004 r. i ponad 4-krotnie mniej niż w 1990 r. Współczynnik zgonów niemowląt ukształtował się na poziomie 6,4‰ (w 2004 r. – 6,8‰, a w 1990 r. wynosił 19,3‰).

Współczynnik zgonów niemowląt na 1000 urodzeń żywych w latach 1950-2005
The infant deaths rate per 1000 life births in 1950-2005

Z ogólnej liczby zmarłych niemowląt ponad połowa dzieci (53%) umiera w okresie pierwszego tygodnia, a kolejne 17% – przed ukończeniem pierwszego miesiąca życia. W dalszym ciągu **najczęstszą przyczyną zgonów niemowląt (prawie 54%) są stany chorobowe powstające w okresie okołoporodowym**, czyli w trakcie trwania ciąży matki i w okresie pierwszych 6 dni życia noworodka. **W 2005 r. współczynnik umieralności okołoporodowej** (urodzenia martwe i zgony niemowląt w wieku 0-6 dni na 1000 urodzeń żywych i martwych) **wynosił 8,0‰**. Podobnie jak ogólny współczynnik zgonów niemowląt wykazuje on tendencję spadkową; w 2000 r. wynosił 9,7‰, a od początku lat 90-tych, kiedy kształtował się na poziomie 19,5‰, zmniejszył się ponad dwukrotnie.

Kolejną przyczyną zgonów (prawie 34% przypadków) są wady rozwojowe wrodzone, a pozostałe zgony są powodowane chorobami nabytymi w okresie niemowlęcym lub urazami.

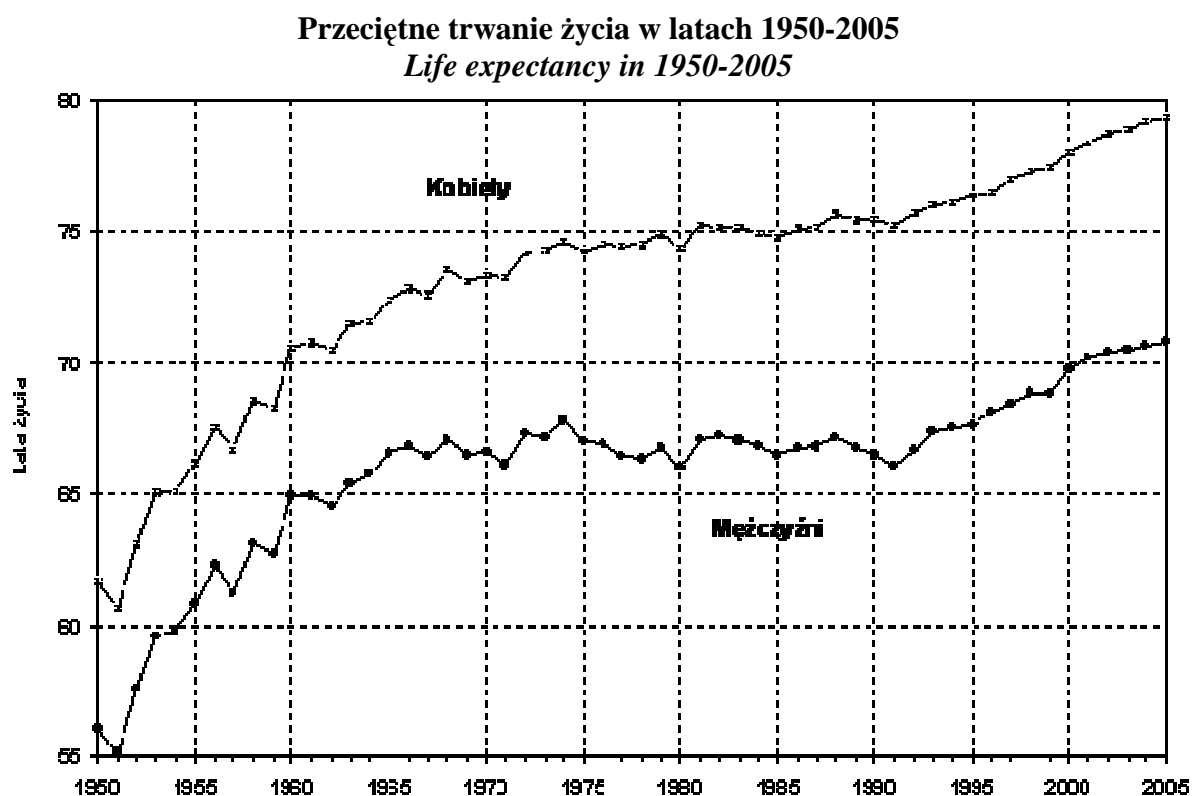

Trwanie życia

Obserwowana w latach 90-tych stała poprawa sytuacji w zakresie umieralności w pozytywny sposób wpływa na długość trwania życia Polaków. Przewiduje się, że przy niezmiennych warunkach wymierania populacji – zgodnych z obserwowanymi w 2005 r. – **urodzeni w 2005 r. chłopcy osiągną średnio wiek 70,8 roku, dziewczynki zaś 79,4 roku.**

W stosunku do 1990 r. trwanie życia mężczyzn wydłużyło się o 4,3 roku, zaś kobiet o 3,9 roku. W porównaniu z czołówką krajów europejskich wiek dożywania Polaków jest jednak niższy o 4-5 lat dla kobiet i o ok. 6-7 lat dla mężczyzn.

Nadal również utrzymuje się duża różnica między trwaniem życia mężczyzn i kobiet – prawie 9 lat, podczas gdy średnia europejska wynosi 4-5 lat.

Struktura płci i wieku ludności

W ogólnej liczbie ludności 38157 tys. osób z końca 2005 r. – kobiety stanowiły prawie 52% ogółu ludności; na 100 mężczyzn przypada ich 107 (wśród ludności miejskiej 111, zaś na obszarach wiejskich 101). Współczynnik ten zmienia się w

zależności od wieku. Wśród osób do 42 roku życia występuje liczebna przewaga mężczyzn – 97 kobiet na 100 mężczyzn; dla wieku powyżej 42 lat współczynnik feminizacji wynosi 123, przy czym w najstarszych rocznikach wieku (65 lat i więcej) na 100 mężczyzn przypadają średnio 164 kobiety. W miastach przewaga kobiet występuje już od wieku 37 lat (wiek 22-36 lat charakteryzuje się równowagą płci), na wsi wiekiem granicznym jest 57 lat.

Zmiany w liczbie ludności w poszczególnych **regionach kraju** w latach 2001-2004 przedstawia tabela.

Ludność według województw
Population by voivodships

Województwa	Ludność w tysiącach stan w dniu 31.12				Średnioroczne tempo przyrostu (ubytku) ludności w %			
	2001	2002	2004	2005	2001	2002	2004	2005
Polska	38242,2	38218,5	38173,8	38157,1	-0,03	-0,06	-0,04	-0,04
Dolnośląskie	2909,6	2904,7	2893,1	2888,2	-0,09	-0,17	-0,18	-0,17
Kujawsko-pomorskie	2069,7	2069,2	2068,3	2068,3	+0,09	-0,03	+0,01	-0,00
Lubelskie	2201,7	2197,0	2185,2	2179,6	-0,20	-0,21	-0,27	-0,25
Lubuskie	1009,0	1008,2	1009,2	1009,2	+0,05	-0,08	+0,04	+0,00
Łódzkie	2617,3	2607,4	2587,7	2577,5	-0,40	-0,38	-0,36	-0,40
Małopolskie	3229,6	3237,2	3260,2	3266,2	+0,22	+0,24	+0,22	+0,18
Mazowieckie	5121,7	5128,6	5146,0	5157,7	+0,13	+0,14	+0,20	+0,23
Opolskie	1066,5	1061,0	1051,5	1047,4	-0,38	-0,51	-0,39	-0,39
Podkarpackie	2104,2	2105,1	2098,0	2098,3	+0,13	+0,04	+0,03	+0,01
Podlaskie	1209,4	1207,7	1202,4	1199,7	-0,10	-0,14	-0,22	-0,23
Pomorskie	2178,3	2183,6	2194,0	2199,0	+0,28	+0,24	+0,23	+0,23
Śląskie	4748,5	4731,5	4700,8	4685,8	-0,35	-0,36	-0,30	-0,32
Świętokrzyskie	1299,4	1295,9	1288,7	1285,0	-0,25	-0,27	-0,22	-0,29
Warmińsko-mazurskie	1428,5	1428,4	1428,7	1428,6	+0,07	+0,00	-0,01	-0,01
Wielkopolskie	3350,4	3355,3	3365,3	3372,4	+0,15	+0,14	+0,16	+0,21
Zachodniopomorskie	1698,4	1697,7	1694,9	1694,2	+0,03	-0,04	-0,07	-0,04

Rezultatem przemian demograficznych jest gwałtowne zmniejszanie się liczby dzieci i młodzieży (0-17 lat), ich udział w ogólnej liczbie ludności obniżył się do niespełna 21% (z prawie 30% w 1990 r.); dzieci w wieku poniżej 15 lat stanowią obecnie niewiele ponad 16% ogólnej populacji wobec prawie 25% w 1990 r. Szczególnie duże zmiany można zaobserwować w grupie osób w wieku produkcyjnym (kobiety w

wieku 18-59 lat, mężczyźni – 18-65 lat); od **1990 r. odsetek osób w wieku zdolności do pracy wzrósł o ponad 6 punktów procentowych, tj. z poziomu 57,5% do 64%**. Obserwowany jest także dalszy wzrost liczby osób w wieku nabywania praw emerytalnych i starszych (mężczyźni 65 lat i więcej, kobiety 60 lat i więcej); odsetek tej grupy ludności w ogólnej populacji wynosi ponad 15% (w 1990 r. niespełna 13%). Udział osób w wieku 65 lat i więcej (razem mężczyzn i kobiet) przekroczył 13% wobec niewiele ponad 10% w 1990 r. Obecnie na 100 osób w wieku produkcyjnym przypada 56 osób w wieku nieprodukcyjnym, tj. 32 osoby w wieku do 17 lat oraz 24 osoby w wieku poprodukcyjnym (w 1990 r. 74 osoby – odpowiednio: 52 i 22). Wśród ludności miejskiej notuje się niższe wskaźniki obciążenia ekonomicznego, wynoszą one 52, 28 i 24 (na wsi odpowiednio: 64, 39 i 25).

W porównaniu z innymi krajami europejskimi ludność Polski jest nadal młoda (w sensie demograficznym), jednakże mediana wieku zwiększa się z każdym rokiem. W połowie lat 90-tych statystyczny mieszkaniec Polski miał 34 lata, mężczyzna niewiele ponad 32 lata, a kobieta niespełna 37. W 2005 r. byliśmy już starsi średnio o prawie 3 lata; mediana wieku kobiet wyniosła prawie 39 lat, a dla mężczyzn zbliżyła się do 35 lat. Statystyczny mieszkaniec miast jest w wieku 38 roku i jest starszy od mieszkańca wsi o ponad 3 lata.

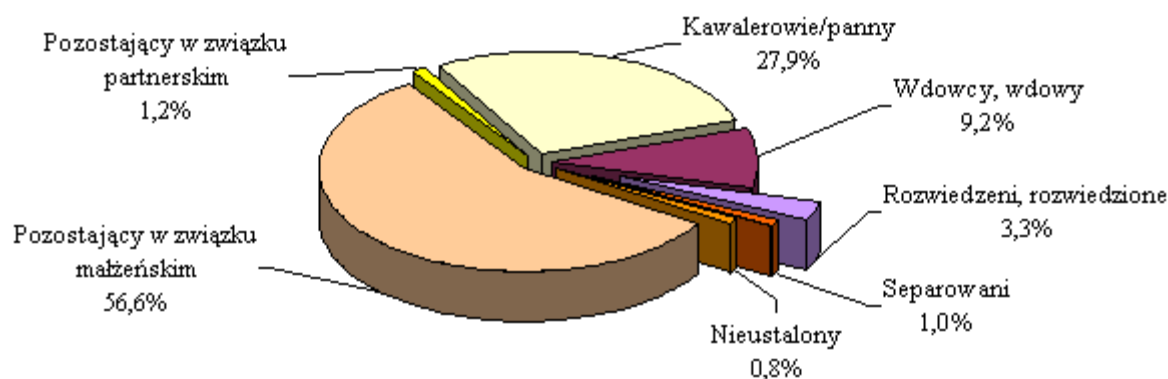
Stan cywilny (*wyniki Narodowych Spisów Powszechnych z lat 1988 i 2002*)

Zgodnie z wynikami Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 20 maja 2002 roku w zakresie stanu cywilnego – wśród ludności w wieku 15 lat i więcej dominowały osoby **o stanie cywilnym prawnym zamężna/żonaty (ponad 55% kobiet i 60% mężczyzn)**, spośród których zdecydowana większość (ponad 97%) faktycznie pozostawała w związku małżeńskim. Spis wykazał, że 314 tys. osób (prawie 3%) spośród żonatych mężczyzn i zamężnych kobiet zrezygnowało z życia w prawnie zawartym związku, przy czym około 17 tys. mężczyzn i 13 tys. kobiet stworzyło inne związki partnerskie, a pozostali żyli w separacji faktycznej.

Kolejna grupa stanu cywilnego wśród kobiet to **panny (25% kobiet w wieku 15 lat i więcej)**, w miastach także stanowiły ponad ¼ mieszkanek, na wsi niespełna

23%. Wśród **kawalerów** jest odwrotnie – więcej ich mieszkało **na wsi (ponad 35% mężczyzn w wieku 15 lat i więcej)**, w **mieście niecałe 32%**. Dysproporcja między miastem a wsią jest bardziej wyraźna wówczas, gdy odniesiemy do siebie liczby kawalerów i panien; na 100 kawalerów na wsi przypadało 66 panien, podczas gdy w mieście – 89. Szczególnie jest to widoczne w grupach wieku charakteryzujących się największą intensywnością zawierania małżeństw, np. jeszcze w grupie wieku 20-24 lata – na 100 kawalerów na wsi przypadało 70 panien, ale już dla starszych wskaźnik gwałtownie się obniża.

Ludność w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego faktycznego w 2002 r.
Population aged 15 and more by de facto marital status in 2002

Rozwiedzeni i separowani stanowią w Polsce nieliczną grupę osób – **niespełna 4%** populacji w wieku 15 lat i więcej, przy czym zdecydowanie częściej rozwodzą się mieszkańcy miast (4% mężczyzn i prawie 6% kobiet to osoby rozwiedzione) niż wsi (po niecałe 2%).

Osoby owdowiałe to ponad 9% ogółu ludności dorosłej. Odsetek wdów (ponad 15%) jest ponad pięciokrotnie wyższy w porównaniu z odsetkiem wdowców (niespełna 3%) – jest to konsekwencja dłuższego (o około 8 lat) trwania życia kobiet niż mężczyzn. Odsetek osób owdowiałych jest wyższy na wsi (ponad 3% mężczyzn i prawie 17% kobiet) niż w mieście (odpowiednio 3% i ponad 14%).

W stosunku do 1988 roku nastąpiły istotne zmiany dotyczące struktury ludności **według stanu cywilnego faktycznego**, wynikające przede wszystkim ze znacznego przyrostu liczby ludności pozostającej w stanie cywilnym kawaler/panna oraz zmniejszenia się liczby osób pozostających w związku małżeńskim na wsi. Zjawisko

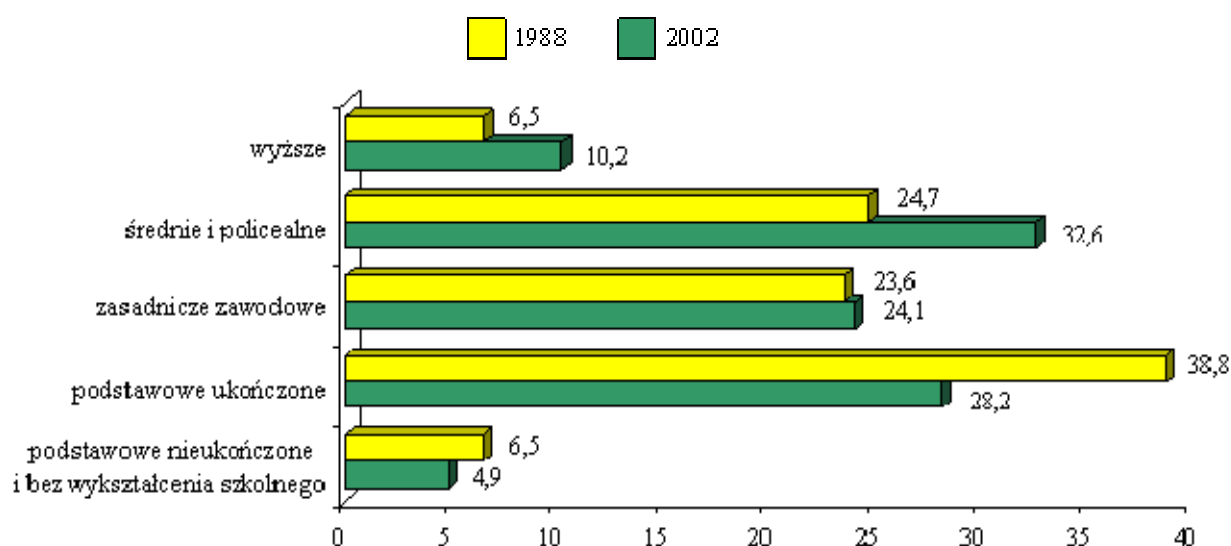
to (zmniejszająca się liczba nowozawartych małżeństw), obserwowane zarówno w latach 90-tych, jak i obecnie, wynika ze zmian, jakie dokonały się w postawach młodych ludzi – odraczanie decyzji małżeńskich ze względu na trudną sytuację społeczno-ekonomiczną kraju oraz przyznawanie priorytetu nauce i karierze zawodowej.

Wykształcenie ludności (wyniki Narodowych Spisów Powszechnych z lat 1988 i 2002)

Pozytywnym zjawiskiem obserwowanym od kilkunastu lat jest stały wzrost liczby osób legitymujących się wykształceniem ponadpodstawowym.

W okresie prawie 14 lat dzielących spisy ludności odsetek osób z wykształceniem ponadpodstawowym wzrósł z prawie 55% w 1988 r. do około 67% w 2002 r. Znacznie zmniejszyła się liczba osób z wykształceniem podstawowym, niepełnym podstawowym i bez wykształcenia szkolnego; jednocześnie nastąpił ponad 1,5-krotny wzrost liczby osób z wykształceniem wyższym. W 2002 r. 10,2% ludności w wieku 15 lat i więcej posiadało wyższe wykształcenie, w 1988 r. – 6,5%.

Ludność w wieku 15 lat i więcej wg poziomu wykształcenia w latach 1988 i 2002 w %
Population aged 15 and over by level of education in 1988 and 2002 in %

Stosunkowo wysoki wzrost poziomu wykształcenia dotyczy kobiet. W 1988 r. tylko połowa z nich miała wykształcenie ponadpodstawowe, w 2002 r. już 62%.

Kobiety też częściej niż mężczyźni mają ukończoną szkołę co najmniej średnią, a prawie 11% skończyło studia; mężczyźni natomiast częściej pozostają przy wykształceniu zasadniczym zawodowym (ponad 41%), a tylko niecałe 6% posiada wykształcenie wyższe.

Coraz mniejszy dystans w zdobywaniu wykształcenia dzieli mieszkańców wsi i miast. Chociaż ludność miejska charakteryzuje się zdecydowanie wyższym odsetkiem osób z wykształceniem ponadpodstawowym (w 2002 r. odsetek ten wynosił 73%) to ludność wiejska także szybko podnosi swoją wiedzę. Odsetek osób z wykształceniem ponadpodstawowym na wsi wzrósł z 39% w 1988 r. do prawie 56% w 2002 r., w tym z wykształceniem wyższym dwukrotnie (z niecałych 2% do ponad 4%). Jednocześnie też ponad dwukrotnie zmniejszył się na wsi odsetek osób bez wykształcenia szkolnego.

Prognoza ludności do 2030 roku

Założenia do prognozy ludności są wynikiem ustaleń ekspertów Głównego Urzędu Statystycznego, Rządowej Rady Ludnościowej i Komitetu Nauk Demograficznych Polskiej Akademii Nauk¹.

Prowadzone przez demografów badania i analizy wskazują, że **trwający od kilkunastu lat spadek dzietności jeszcze nie jest procesem zakończonym** i dotyczy w coraz większym stopniu kolejnych roczników młodzieży. Wśród przyczyn tego zjawiska wymienia się: zwiększone zainteresowanie zdobywaniem wykształcenia, trudności na rynku pracy, zmniejszenie świadczeń socjalnych na rzecz rodziny, brak w polityce społecznej filozofii umacniania rodziny i generalnie trudne warunki społeczno-ekonomiczne, w jakich znalazło się pokolenie w wieku prokreacyjnym. **Taki poziom dzietności nie zapewnia prostej zastępowalności pokoleń.**

Dzietność i trwanie życia do 2030 r. *Fertility rate and life expectancy until 2030*

---

¹ Prognoza została opracowana w końcu 2003 roku na bazie wyników spisu ludności z 2002 r. oraz przewidywanych trendów w zakresie dzietności, umieralności i migracji.

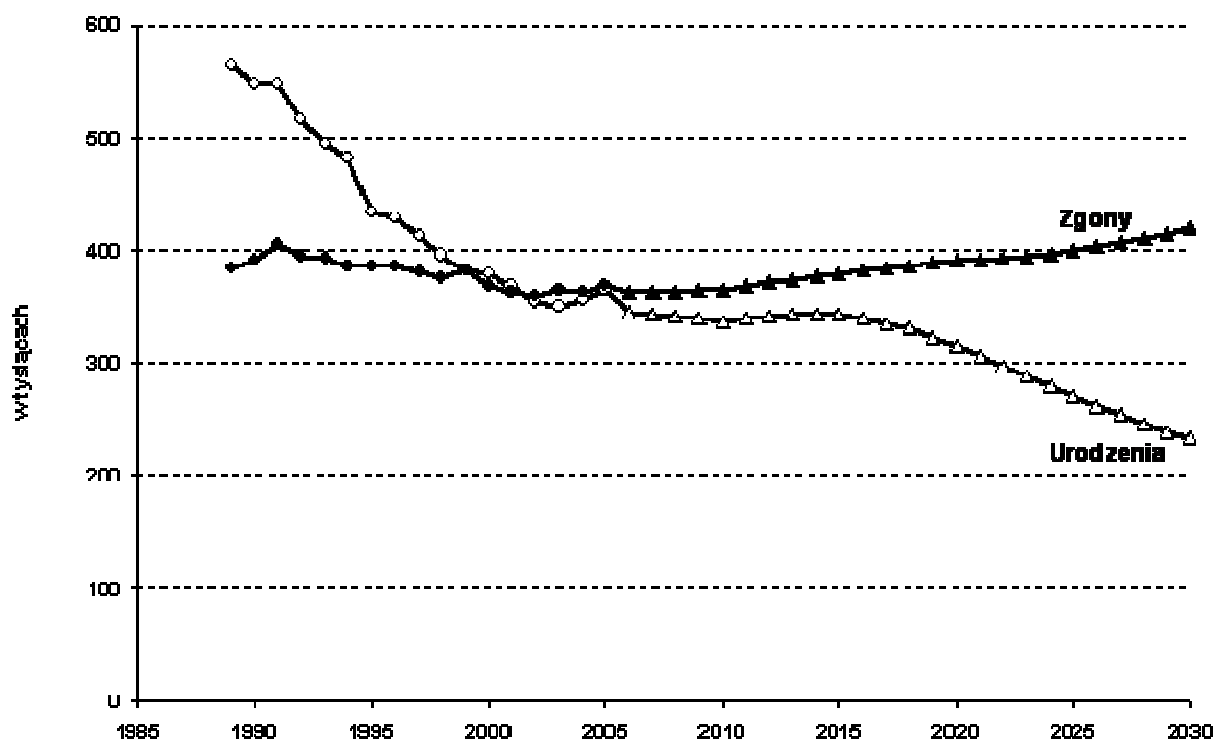
Wyszczególnienie		2002	2010	2020	2030
Dzietność		1,25	1,10	1,20	1,20
Trwanie życia	ogółem	74,5	76,9	78,7	80,0
	mężczyźni	70,4	73,3	75,8	77,6
	kobiety	78,8	80,6	81,8	83,3

Zgodnie z opiniami ekspertów, w najbliższych latach należy liczyć się z dalszym spadkiem współczynnika dzietności z obecnej średniej 1,24 dziecka na kobietę do około 1,1 w 2010 r., po czym w latach 2011-2020 można oczekiwać niewielkiego wzrostu dzietności do wartości około 1,2.

W dalszym ciągu będzie następował spadek umieralności i systematyczny wzrost przeciętnej długości trwania życia do poziomu ok. 77,6 roku dla mężczyzn oraz do 80 lat dla kobiet w 2030 r.; jednak odrabianie zaległości w tej dziedzinie w stosunku do krajów najbardziej rozwiniętych będzie następowało wolniej niż w ostatniej dekadzie.

Liczba urodzeń będzie ulegać niewielkim wahaniom aż do około 2020 r. (przewiduje się ok. 340 tys. urodzeń średnio-rocznie), po czym nastąpi systematyczny spadek (od ok. 316 tys. w 2020 r. do 233 tys. urodzeń w 2030 r.), gdyż w wiek największej rozrodczości wejdą mało liczebne roczniki kobiet urodzonych na przełomie stuleci. W całym okresie prognostycznym, w wyniku małej liczby urodzeń i przy niewielkim wzroście liczby zgonów, przyrost naturalny będzie ujemny, a po roku 2020 zjawisko to będzie się jeszcze pogłębiać.

Urodzenia i zgony w latach 1989-2005 oraz prognoza do 2030 r.
Births and deaths in 1989-2004 and projection until 2030

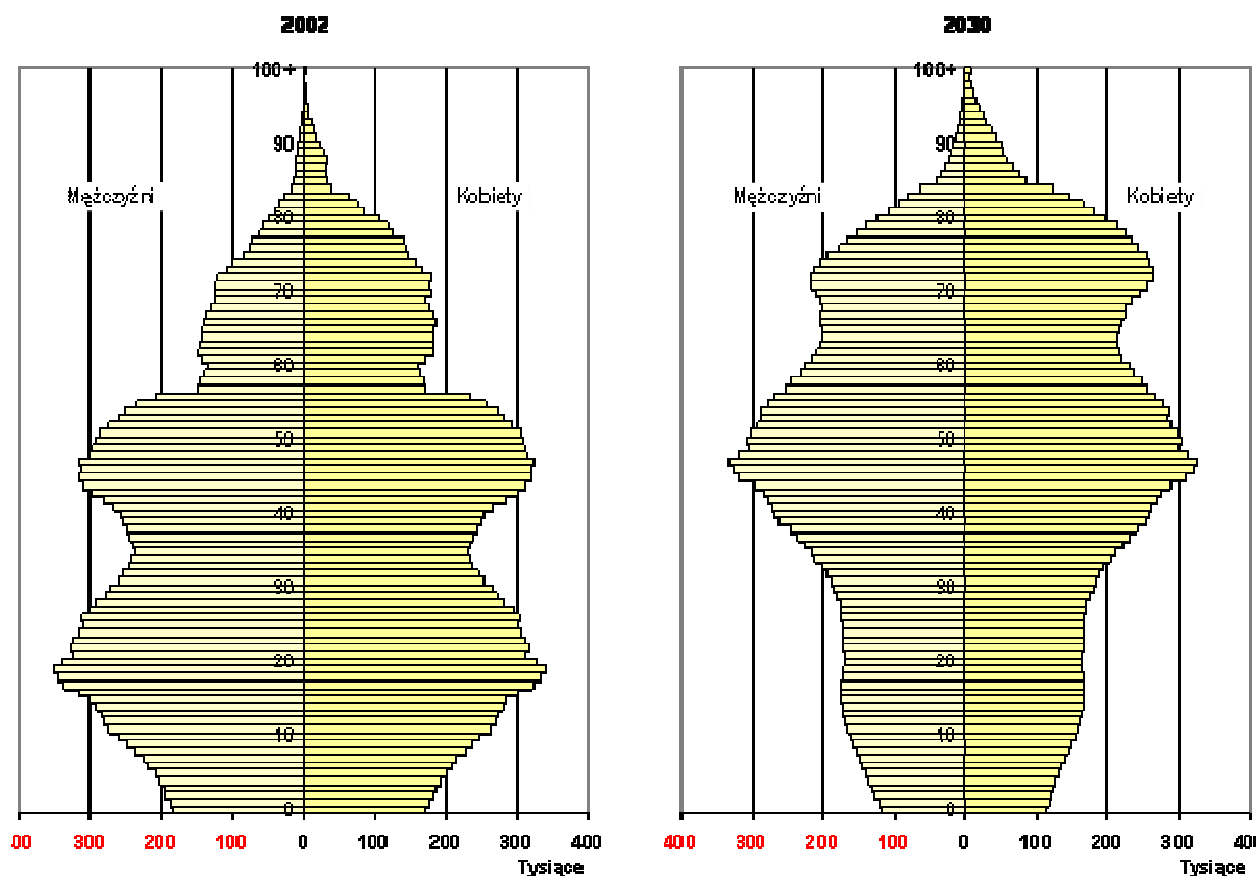
W najbliższych latach wzrośnie nieco skala migracji zagranicznych, stąd zwiększy się nieznacznie ujemne saldo migracji, z obecnych kilkunastu tysięcy osób rocznie do 24 tysięcy osób około 2010 r.

Do 2020 r. liczba ludności zmniejszy się o milion osób, a w następnej dekadzie (lata 2020-2030) o kolejne półtora miliona; w 2030 r. ludność Polski może osiągnąć liczbę 35693 tys. Ubytek ludności dotknie przede wszystkim miast, głównie z powodu mniejszej dzietności w miastach niż na wsi, ale też na skutek nowego zjawiska, jakim jest przemieszczanie się części ludności miejskiej na tereny wiejskie na obrzeżach miast. W stosunku do stanu obecnego przewiduje się, że do 2030 r. liczba ludności w miastach zmniejszy się w sumie o 3 miliony osób, a na wsi wzrośnie o ok. pół miliona.

Malejąca dzietność i wzrastająca długość życia powodują starzenie się społeczeństwa. Do 2030 roku – średni wiek mieszkańca Polski (obecnie wynosi on około 37 lat) wzrośnie do ponad 45 lat, z tendencją do dalszego wzrostu.

Ludność według płci i wieku w 2002 i 2030 r.
Population by sex and age 2002 and 2030

Systematycznie będzie malała liczba młodzieży w wieku 16-24 lata, z obecnych prawie 6 mln do 4 mln w 2015 r. oraz 3 mln w 2030 r. Istotne przesunięcie nastąpi w proporcjach między liczbą osób w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym. W okresie do 2010 liczba ludności w wieku produkcyjnym z obecnych 24 mln wzrośnie o prawie milion, zaś w wieku poprodukcyjnym z 5,8 wzrośnie do 6,4 mln osób. W okresie kolejnych 20 lat liczba ludności w wieku produkcyjnym będzie systematycznie maleć aż do poziomu 20,8 mln w 2030 r., a w wieku poprodukcyjnym – rosnać aż do 9,6 mln. Wskaźnik obciążenia ekonomicznego, tj. liczba osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym, zwiększy się z obecnych 60 do 72; odwrócą się jednocześnie proporcje na 26 osób w wieku przedprodukcyjnym (obecnie 36) i 46 osób w wieku poprodukcyjnym (obecnie 24).

Okres po 2020 roku będzie charakteryzował się gwałtownym starzeniem się ludności. Znaczny przyrost nastąpi w najstarszych grupach wieku. Liczba osób w wieku 85 lat i więcej wzrośnie do 2010 r. o 50 % i osiągnie pół miliona, a w 2030 r. do prawie 800 tys. (obecnie liczba osób w tym wieku wynosi niespełna 320 tys.).

